

KADIN HAKLARININ KÜRESEL GÜNCEL DURUMU

İrfan Tatlı

Referans için: Tatlı, İrfan. "Kadın Haklarının Küresel Güncel Durumu". İNSAMER Rapor 163. Mart 2023.

Rapor

Giriş

Dünyanın her yerinde kadınlar aynı haklara sahiptir. Bu haklar tıpkı insan hakları düşüncesinde olduğu gibi, kadınlara hiçbir ayırım gözetmeksizin tanınmış olan hakları kapsamaktadır. Eğitim hakkı, şiddetten uzak bir hayat yaşama hakkı, adil ve eşit ücret hakkı, mülkiyet sahibi olma hakkı, ifade özgürlüğü, seçme ve seçilme hakkı gibi haklar temel kadın haklarından bazılarıdır. Bu haklar, temelde insan haklarıdır ve insan hakları ayırım gözetmeksizin herkesin doğuştan sahip olduğu haklardır. Kadınlara yönelik temel hakların tanınması ve korunması, insan haklarının uygulanması anlamının yanı sıra sosyoekonomik ve sosyokültürel alanlarda da gelişmeye

dair sonuçları olabilecek çok yönlü bir etkiye sahiptir.

Ancak dünyanın pek çok ülkesinde kadın hakları çeşitli şekillerde ve derecelerde ihlal edilmektedir. Dünyada kadınların ayrımcılığa maruz kalmadıkları neredeyse hiçbir yer bulunmamaktadır. Eğitime erişimleri birçok yerde kısıtlanmaktadır, ekonomik haklar konusunda adil ve eşit ücretten yoksundurlar, sağlık hizmetlerine erişimde kısıtlı imkânlarla sahiptirler, şiddet ve güvenlik riskleriyle daha fazla karşılaşmaktadırlar, taciz olaylarına daha çok maruz kalmaktadırlar. Çocuk gelin-

ler, zorla çalıştırılma, cinsel sömürü, taciz, fiziksel şiddet, eğitimden mahrum bırakılma, iş hayatındaki ayrımcılık ve siyasi katılıma erişim gibi problemler, başlıca kadın hakları ihlallerindedir.

Kadınların hak ihlallerine maruz kalmalarının veya temel haklarından mahrum bırakılmalarının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bu sebepler coğrafi, dinî, kültürel ve ekonomik koşullarla doğrudan bağlantılıdır. Dünya genelinde, örneğin Afganistan'da kadınların ve kız çocuklarının eğitimlerinin kısıtlanması, İran'da devam eden protestolar, çeşitli Avrupa ülkelerinde doğum izni ve eşit işe eşit ücret gibi taleplerle yürütülen kam-

panyalar, Güney Amerika'da kız çocuklarının cinsel sömürü amacıyla kaçırılması gibi insan haklarını ve kadın haklarını ihlal eden birçok mesele bulunmaktadır.

Bu raporda küresel cinsiyet farkının eğitim, sağlık, ekonomi ve siyasi temsil alanlarındaki güncel durumu, kadına yönelik fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet eylemlerine dair mevcut veriler, çatışma ve kriz bölgelerindeki kadınlara yönelik ihlaller ve kısıtlamalar ile Türkiye'deki kadın haklarına yönelik meseleler ele alınmıştır.

Tüm dünyada kadınlar, yaşadıkları bölgenin mevcut siyasi, ekonomik, kültürel ve coğrafi durumuna bağlı olarak türlü hak ihlallerine maruz kalmaktadır. Araştırmalar dünyada her gün 137 kadının aile üyelerinden biri tarafından öldürüldüğünü ortaya koymaktadır.

Rapor, dünya genelindeki kadınların temel haklardan ne ölçüde faydalanabildiğini, kadın haklarına yönelik kısıtlamaları ve hak ihlallerini güncel veriler ışığında incelemeyi amaçlamaktadır. Raporda eğitim, sağlık, ekonomik fırsatlara erişim, siyasi temsil ve kadına yönelik şiddet eylemlerine dair genel ve güncel veriler yer almaktadır. Türkiye'deki güncel kadın hakları meselelerine ve dünyadaki çatışma ve kriz bölgelerindeki kadınların güncel durumuna da değinen rapor, hak ihlallerinin önlenmesi ve geliştirilebilmesi amacıyla öneriler de sunmaktadır.

Küresel Durum

Küresel Cinsiyet Farkı Raporu'na göre 2022 yılı itibarıyla küresel çaptaki cinsiyet farkı %68,1'dir.

2022 yılında yürütülen ve 146 ülkeyi kapsayan araştırmanın sonucunda, çeşitli alanlarda erkek ve kadın arasındaki uygulama farkları tespit edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre sağlık alanındaki fark %95,8, eğitimdeki fark %94,4 ve siyasi yaptırım gücü alanındaki fark %22 olarak tespit edilmiştir.¹

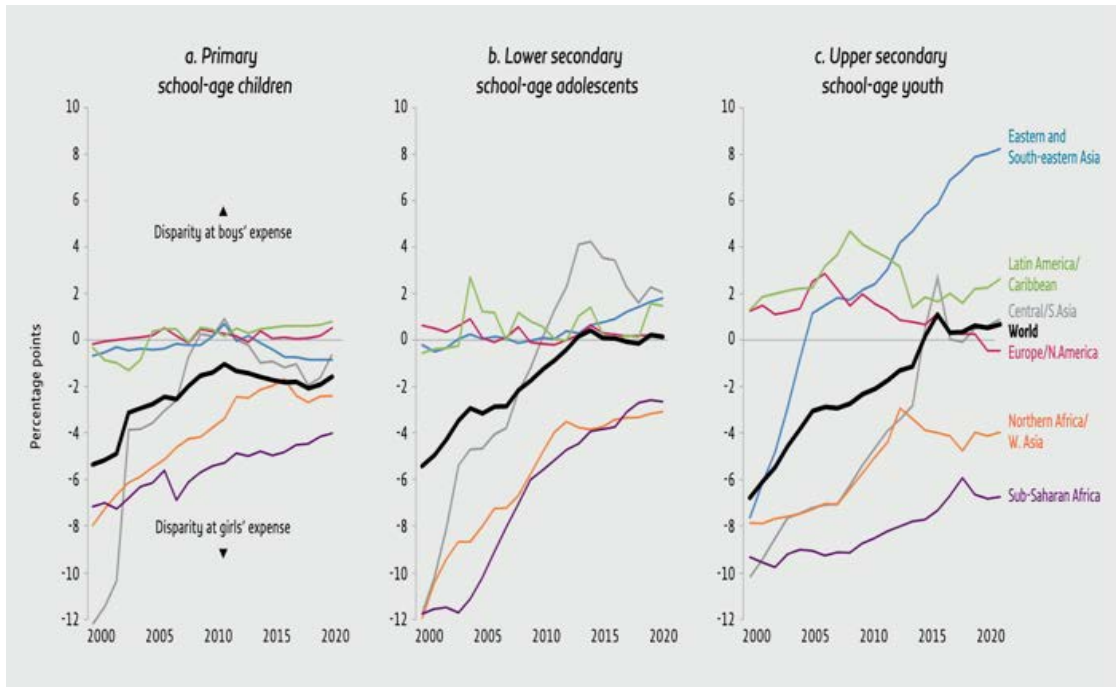
Kadınların eğitim, sağlık, iş gücüne katılım, siyasi temsil gibi konulardaki payı ülkelerin sosyoekonomik durumlarına göre değişiklik göstermektedir.

Kadın ve erkek eşitliği alanında yapılan araştırmalara göre henüz hiçbir ülke tam olarak cinsiyet eşitliği kapsamında belirlenen normları tam olarak uygulamıyor olsa da farkın en az olduğu ülke İzlanda (%90,8) olarak belirlenmiştir. İzlanda'yı sırasıyla Finlandiya (%86,2), Norveç (%84,5), Yeni Zelanda (%84,1), İsveç (%82,2), Ruanda (%81,1), Nikaragua (%81), Namibya (%80,7), İrlanda (%80,4) ve Almanya (%80,1) takip etmektedir.²

Kadınların Küresel Eğitim Durumlarına Genel Bir Bakış

Eğitime evrensel boyutta erişim hem bireylerin yaşamları için hem de toplumların, ülkelerin ve sonuçta dünyanın refahı için oldukça önemlidir. Daha nitelikli toplumların inşası,

herkes için eşit eğitim hakkının gerçekleştirilmesi ile doğru orantılıdır. Ancak dünyadaki ülkelerin birçoğunda çocuklar eğitime ulaşmada çeşitli zorluklar yaşarken, özellikle kız çocukları için engeller çok daha fazladır. Birleşmiş Milletler (BM) uzmanlarına göre dünyadaki 130 milyondan fazla kadın ve kız çocuğu eğitimden mahrum bırakılmaktadır.³ Bunların 32 milyonu ilkokula dahi gitme imkânına sahip değildir; ortaokul çağındaki 30 milyon, lise çağındaki 67 milyon kız çocuğu da eğitim imkânına erişememektedir. Bu rakamlara üniversite eğitiminden mahrum olan kadınlar da eklendiğinde, eğitimden mahrum kadın ve kız çocuklarının sayısı 130 milyonu aşmaktadır.⁴

Bölge ve eğitim düzeyine göre eğitim dışındaki kadın erkek farkı. Okullaşma oranındaki cinsiyet farkı son 20 yılda azalma eğiliminde olsa da hâlen eşitlenmiş değildir. (Kaynak: UIS veri tabanı)

Kadınların eğitim hakkından mahrum kalmalarının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Yoksulluk, çocuk evlilikler, fiziksel ve cinsel sömürü, çatışmalar ve iklim değişikliği başlıca sebepler olarak sayılabilmektedir. Eğitimin önündeki bu engeller ve sebepler ülkelere ve toplumlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Afganistan'daki kadın ve kız çocuklarının eğitimden mahrum kalmalarının sebebi Taliban hükümetinin politikalarıyken, Somali'deki kadın ve kız çocukları için çatışmalar ve iklim değişikliğine bağlı göçler, eğitimin önündeki temel sebepler olabilmektedir.

Oysaki eğitim, adil ve barışçıl bir dünyanın inşasına aktif olarak katkıda bulunan ve yaşam boyu devam eden bir öğrenme sürecidir. Eğitimden mahrum bırakılan her bir insan sebebiyle o insanın yaratıcılığında, yeteneklerinden ve potansiyel katkılarından insanlığın mahrum bırakılması dünyayı daha da yoksullaştırmaktadır. Dünyada ilkokuldan sonraki düzeylerde kadınların ve kız çocuklarının eğitimlerini kısıtlayan ve yasaklayan tek ülke olan Afganistan'da mevcut hükümet, bu yönüyle de eleştirilerin hedefidir. Zira bu türden uygulamalar yalnızca kadınlara ve kız çocuklarına değil tüm ülkenin geleceğine ciddi zararlar vermektedir.

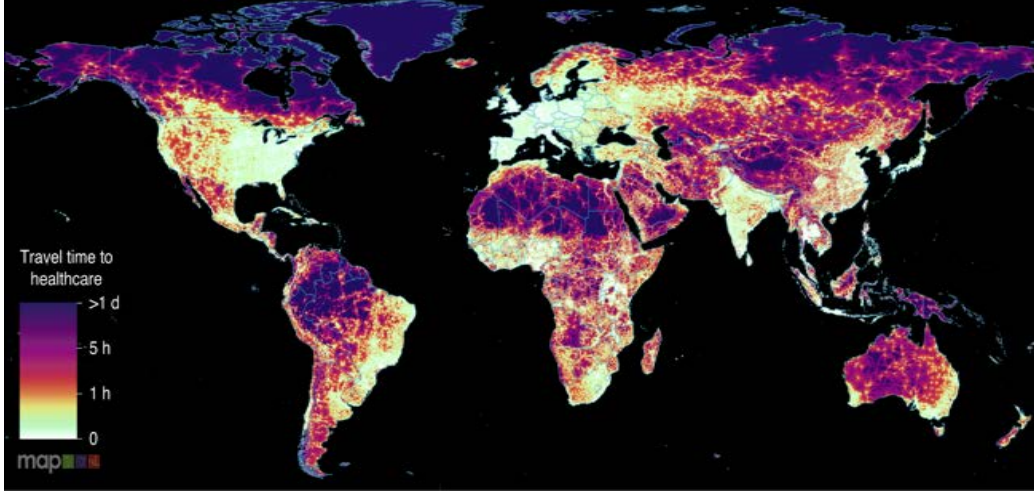
Sağlık Hizmetlerine Erişimde Kadınlar

Sağlıklı olmak ve sağlık hizmetlerine erişim temel bir insan hakkıdır. Aynı zamanda bu temel hak bireylerin ve toplumların gelişimi için vazgeçilmez bir ön koşul olarak kabul

edilmektedir. Kadınların da hem temel insan hakkı olarak temel sağlık hizmetlerine erişim hakkı hem de biyolojik ve fizyolojik sebeplerle gerekli sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkı bulunmaktadır. Örneğin doğum öncesinde ve sonrasında, hamilelik sırasında ve üreme sağlığı gibi konularda her kadının gelişen tıbbi ve teknolojik gelişmelerin getirdiği imkânlarla sağlık hakkından yararlanma hakkı olsa da anne ölüm oranları küresel çapta hâlen oldukça yüksektir. Geçen 20 yıla kıyasla dünya genelinde %38'den fazla düşüş görülse de Sahra-altı Afrika başta olmak üzere hâlâ yüksek anne ölümlerinin görüldüğü bölgeler bulunmaktadır. Bu durum, annenin temel sağlık hizmetlerinden mahrumiyeti sebebiyle yaşanmaktadır.⁵

Şüphesiz ki, kadınların sağlık haklarından mahrum kalması, diğer haklardan mahrumiyet ile bağlantılıdır. Erken yaşta evlilik, eğitime erişimden mahrum kalma, fiziksel şiddet, aile içerisindeki karar mekanizmalarında etkin olamama gibi sebepler, kadınların sağlık haklarından yararlanabilme ve sağlık konusunda bilinçlenebilme konularının önündeki temel engellerdir.

Araştırmalar kadınların erkeklere oranla iki ila dört kat daha fazla intihar girişiminde bulunma eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır. Erkekler intihar girişimlerinde daha ölümcül yolları tercih etmeleri sebebiyle kadınlara kıyasla daha yüksek ölüm oranına sahip olsalar da intihar girişiminde bulunan kadınların sayısı erkeklerden daha fazladır.

Dünya genelinde sağlık hizmetlerine erişim için gerekli süre. Logaritmik zaman ölçeği, dakikadan (sarı) 24 saate (koyu mor) renklendirilmiştir. (Kaynak: Nature Medicine)

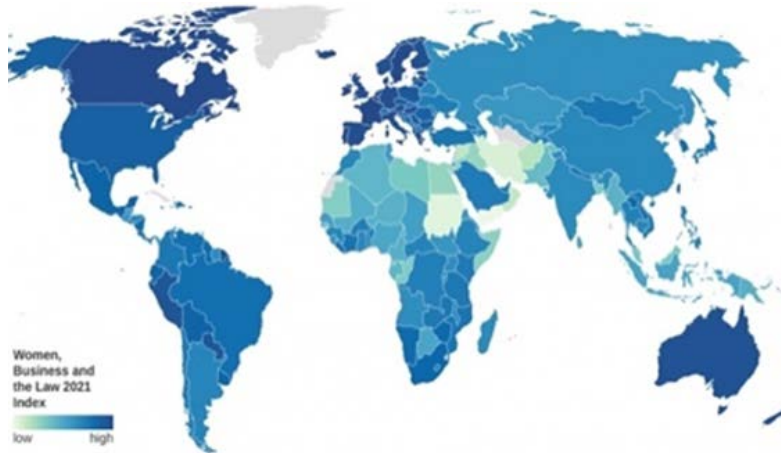
Kadınların Alzheimer ve diğer bunama ve hafıza kaybı hastalıkları sebebiyle hayatlarını kaybetme olasılıklarının erkeklere göre %20 ila %30 daha fazla olduğu belirtilmektedir.⁶

Ayrıca kadınlar, yaşları ilerlemiş olsa da eşler, kızlar ya da gelinler gibi sıfatlarla ana bakıcılar olarak fiziki sorumluluklar üstlenmek zorunda kalabilmektedirler. Tüm bu durumlar, kaliteli bir sağlık hizmetinden mahrum kalmaları hâlinde kadınların temel sağlık haklarının ihlali anlamına gelmektedir.

Kadınların İş Gücündeki Payı

Dünya genelinde çalışma çağındaki kadınların %47'si iş gücü piyasasında yer alırken

bu oran erkeklerde %74'tür. Bu rakam son çeyrek yüzyılda neredeyse hiç değişmemiştir. Ayrıca BM tarafından yayımlanan *The World's Women 2020: Trends and Statistics* başlıklı raporda, Covid-19 pandemisinin sebep olduğu ekonomik sıkıntıların etkilerinin hâlen devam ettiği ve bu kırılgan ekonomik ortamdan en çok etkilenen gruplardan birinin de kadınlar olduğu belirtilmektedir. Kadınların iş gücü piyasasına katılımının en düşük olduğu bölgeler Güney Asya, Kuzey Afrika ve Batı Asya'dır. Bu bölgelerdeki kadınların iş gücüne katılım oranlarının %30'un altında olduğu belirtilmektedir.⁷

Küresel ölçekte, ortalama olarak kadınlar çalışma hakkı bakımından erkeklerin yasal haklarının yalnızca dörtte üçüne sahiptir. (Kaynak: World Bank Blogs)

Dünya Bankası verilerine göre, küresel olarak kadınların ve erkeklerin beklenen yaşam boyu kazançları arasındaki fark 172,3 trilyon dolardır. Bu rakam, tüm dünyadaki gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYİH) iki katına eşdeğerdir.⁸ Kadın çalışanlar arasındaki en önemli istihdam alanlarından biri ev işleri hizmet sektörüdür. Dünya çapında, bu sektörde istihdam edilen yaklaşık 67 milyon kişinin %80'i kadınlardan oluşmaktadır. Bu kadın çalışanların ise %90'ı sosyal haklardan ve korumadan yoksundur.⁹

Dünya Bankası tarafından 2022 yılında yayımlanan *Women, Business and the Law* adlı raporda, dünya çapında 2,4 milyar kadının erkeklerle aynı ekonomik haklara sahip olmadığı belirtilmektedir. Rapor kapsamında incelenen 190 ülkenin 178'inde kadınların ekonomik katılımlarının önünde bazı yasal engeller bulunduğu ifade edilmektedir. 86 ülkede kadınlar bir tür iş kısıtlamasına maruz kalırken 95 ülkede ise eşit işe eşit ücret garantisi verilmemektedir. Söz konusu yasal engel ve kısıtlamalar, kadınların ekonomik katılımlarını etkileyebilecek evlilik, ebeveynlik, iş ortamı, emeklilik şartları ve hareketlilik gibi kriterlerin incelenmesiyle belirlenmektedir. Bu kriterler ışığında incelenen 190 ülkeden yalnızca 12'sinin kadınlara iş hayatında eşit fırsatlar tanıdığı ve bu ülkelerin tamamının OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) ülkeleri olduğu kaydedilmektedir.¹⁰ Söz konusu rapor, yalnızca ülkelerin anayasalarında yer alan kanun maddelerine değil, aynı zamanda bu kanunların fiilen nasıl uygulandığına ve kadınların deneyimlerine de dayanarak kanunlar ve gerçeklik arasındaki farkları da ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir.

Kadınların Siyasi Temsil Düzeyi

19 Eylül 2022 tarihi itibarıyla BM üyesi 193 ülkenin 28'inde 30 kadının devlet/hükümet başkanı olarak görev yaptığı kaydedilmektedir.¹¹ Dünya çapında kadınların diğer önemli siyasi makamlardaki temsil oranlarına bakıldığında bakanların %21'inin,¹² parlamenterlerin %26'sının¹³ ve yerel hükümetlerdeki meclislerin %34'ünün¹⁴ kadın siyasilere oluştuğu söylenebilmektedir. BM raporlarında mevcut hızda devam etmesi hâlinde dünya çapında parlamentolardaki eşit temsilin 2062 yılında sağlanabileceği belirtilmektedir.¹⁵ Kadınların %50 ve daha fazla oranda bakanlıkta görev yaptığı ülkeler sırasıyla Nikaragua (%58,82), Avusturya (%57,14), Belçika (%57,14), İsveç (%57,14), Arnavutluk (%56,25), Ruanda (%54,84), Kosta Rika (%52,00), Kanada (%51,43), Andorra, Finlandiya, Fransa, Gine-Bissau ve İspanya'dır (%50,00).¹⁶ Bu oranlar 2021 yılı baz alınarak tespit edilmiş oranlardır.

2022 yılında yayımlanan *Global Gender Gap* adlı raporda ise kadınların bakanlık pozisyonlarındaki temsil oranının 2006 yılında %9,9 iken 2022 yılında yaklaşık iki kat artarak %16,1'e yükseldiği belirtilmektedir. Kadınların bakanlık pozisyonlarında en fazla paya sahip olduğu ülkeler Nikaragua (%58,8), Belçika (%57,1) ve İsveç'tir (%57,1). Parlamentolardaki kadın oranı ise küresel çapta %14,9'dan %22,9'a yükselmiştir. Parlamentolarında en yüksek kadın oranına sahip ülkeler ise Ruanda (%61,3), Küba (%53,4), Nikaragua (%50,6) ve Meksika'dır (%50).¹⁷

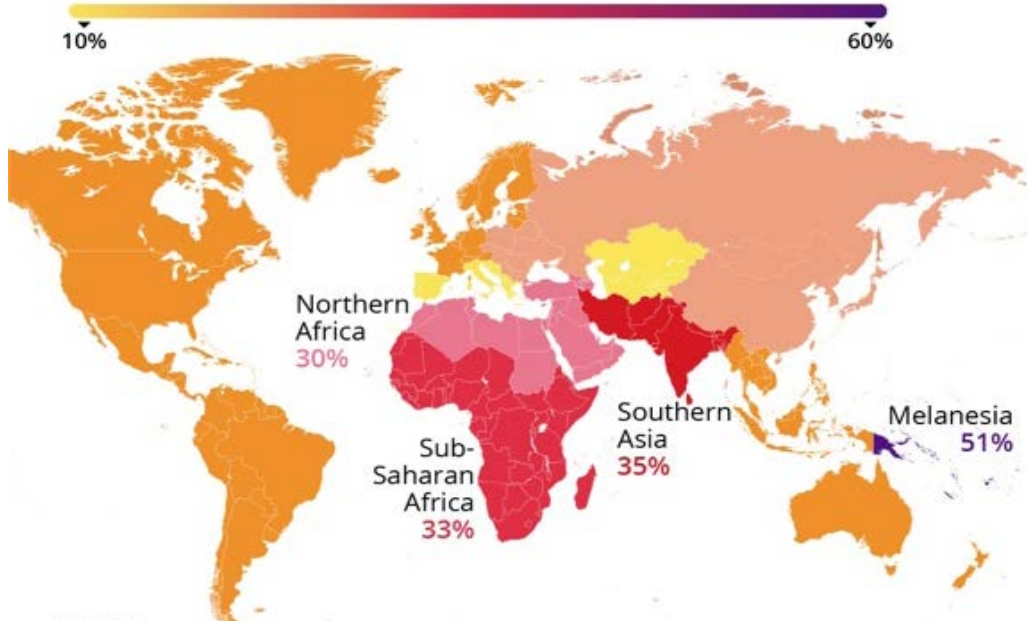
Ocak 2022 itibarıyla ulusal parlamentolarında en çok kadın temsilci bulunan ülkeler. (Kaynak: Statista)

Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere, kadınların siyasi alandaki görünürlüğü, parlamentolardaki ve bakanlıklardaki temsil düzeyleri ve bir ülkenin devlet/hükümet başkanlığı gibi pozisyonlarında bulunma oranları yıllara göre değişiklik gösterse de kadınların siyasi pozisyonlardaki varlığının artma eğiliminde olduğu söylenebilmektedir.

Küresel Bir Sorun: Kadına Şiddet

Kadına yönelik şiddet insan hakları ihlallerinin aşırı şekillerinden biridir. Dünyanın her yerinde kadınlar, eğitim durumları, gelir durumları veya yaşları ne olursa olsun fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Dünya çapında, neredeyse her üç kadından birine denk gelen 736 milyon kadının hayatlarında en az bir kez fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığı belirtilmek-

tedir. Yaşanan şiddet olaylarının %60'ının raporlanmadığı tahmin edilmektedir.¹⁸ 15 yaş üzerindeki kadınların %30'u şiddete maruz kalmış/kalmaktadır. Bu rakamlara cinsel taciz eylemlerine dair rakamlar dâhil değildir. En yaygın şiddet ise kadının eşinden ya da aile bireylerinden gördüğü şiddettir. Kadınlara yönelik şiddet eylemlerinin çoğu mevcut ya da eski eşleri veya birlikte oldukları partnerleri tarafından gerçekleştirilmektedir. 15 yaş üzerindeki 640 milyondan fazla kadının bu türden bir yakın eş/partner şiddetine maruz kaldığı bilinmektedir. 15-19 yaş aralığındaki kız çocuklarından bir ilişki içerisinde olanların %24'ü fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. 15-24 yaş aralığındaki kadınların %16'sı ise bu türden bir şiddete son 12 ay içerisinde maruz kaldıklarını bildirmişlerdir.¹⁹

Bölgelere göre 15-49 yaş aralığında kadınların şiddete maruz kalma yaygınlığı. Dünya genelinde her üç kadından biri şiddete maruz kalmaktadır. (Kaynak: Statista)

Kadına yönelik şiddetin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak tasvir edilen ülkelerde de oldukça yüksek bir oranda görülüyor olması, kadınlar için şiddete maruz kalmanın dünyanın her yerinde gerçekleşebileceği gerçeğini ortaya koymaktadır. Ancak kadına yönelik şiddet oranının gelişmemiş ya da az gelişmiş olarak tasvir edilen ülkelerde daha fazla görüldüğü de bir gerçektir. Az gelişmiş ülkelerdeki kadınların %22'si son 12 ay içerisinde eşlerinin ya da aile üyelerinin şiddetine maruz kaldıklarını ifade etmektedir. Bu oran, küresel ortalama olan %13'ün oldukça üzerindedir.²⁰

Kadına yönelik şiddetin en aşırı ucu ise ölümle sonuçlanan şiddettir. Yapılan araştırmalar dünyada her gün 137 kadının aile üyelerinden biri tarafından öldürüldüğünü ortaya koymaktadır.²¹

Covid-19 pandemisi kapsamında dünyanın hemen her yerinde uygulanan karantinalar süresince pek çok kadın ve kız çocuğunun

yakın aile bireylerinin şiddetine maruz kalma oranının arttığı belirtilmektedir. Aile içi şiddete karşı yasal düzenlemelerin birçok ülkede mevcut olmaması ya da yeterince etkili biçimde uygulanamaması ve bu konuda evrensel bir yasal düzenlemenin mevcut olmaması, kadına yönelik şiddetin önlenmesinde önemli bir eksiklik olarak ön plana çıkmaktadır. Dünya üzerinde 153 ülkede kadına şiddete dair yasalar olmakla birlikte yasal boşluklar ve uygulamadaki eksiklikler şiddetin önüne geçmeyi zorlaştırmaktadır. Kuzey Afrika, Sahra-altı Afrika ve Batı Asya yasal düzenlemeler konusunda en sıkıntılı bölgelerdir.²²

Yalnızca 2021 yılında, dünya genelinde 45.000'den fazla kadın ve kız çocuğu, aile üyeleri veya eşleri tarafından öldürülmüştür. Bu, her 11 dakikada 1 kadının, başka bir ifadeyle her saat başı 5 kadının öldürüldüğü anlamına gelmektedir. Bu rakamın yalnızca bilinen ve aile üyeleri ya da eşleri tarafından öldürülen kadınları kapsadığı, şiddete maruz

kalan diğer kadınları kapsamadığı dikkate alındığında gerçek rakamın ne denli yıkıcı olduğu daha açık anlaşılabilir. Buna göre 2021 yılında kasıtlı olarak öldürülen kadın ve kız çocuklarının sayısının 81.100 olduğu tahmin edilmektedir.²³

Kadına yönelik şiddet eylemleri çeşitli formlarda görülebileceği gibi kamusal alanlar, evler ve hatta online platformlar gibi çeşitli alanlarda da ortaya çıkabilmektedir. Gelişen teknolojiyle birlikte artan farkındalığa ve ekonomik alandaki gelişmelere rağmen kadına yönelik şiddet eylemlerinin önüne geçilememektedir. Her yıl yüz binlerce kadının hayatını kaybetmesine veya sakat kalmasına neden olan şiddet olaylarına karşı caydırıcılığı yüksek hukuki ve idari düzenlemelerin geliştirilmesi oldukça önemlidir. Aksi takdirde, kadına yönelik şiddet giderek artan bir küresel sorun olarak nesilleri fiziksel, psikolojik ve ekonomik olarak etkilemeye devam edecektir.

Türkiye’de Kadın Hakları ve Güncel Meseleler

Türkiye, 1985 yılında Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ne (CEDAW) taraf olmuş ve 2002 yılında CEDAW İhtiyari Protokolünü onaylamıştır. Ayrıca İstanbul Sözleşmesi olarak da bilinen Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ni imzalayan (2011) ve onaylayan (2012) ilk ülke olmuştur. Türkiye, 20 Mart 2021 tarihinde İstanbul Sözleşmesi’nden çekildiğini açıklamıştır.²⁴ Türkiye’de etkili denilebilecek bir seviyede kadın hareketleri ve aktivisti bulunmaktadır.

Bu hareketler ve aktivistler ülke çapında çeşitli kampanyalar düzenlemektedir. Örneğin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmenin ardından birçok kadın hakları savunucusu bu çekilmeyi protesto etmiştir.

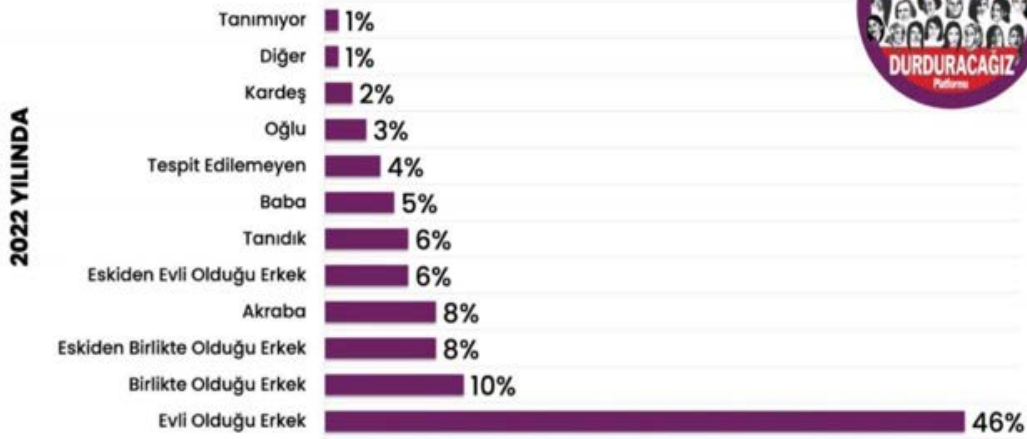
Kadınların eğitimlerinin önünde herhangi yasal bir engel bulunmamasına rağmen ülkenin bazı bölgelerinde kız çocuklarının okula gönderilmediği bilinmektedir. Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranı %35’dir.²⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde ise milletvekillerinin toplamının %17’sine denk gelen 101 kadın vekil görev yapmaktadır.²⁶

Dünya Ekonomik Forumu’nun 2022 yılına ait *Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu*’na göre Türkiye, cinsiyet eşitliğinde 146 ülke arasında 124. sırada yer almaktadır.²⁷ Eğitim, sağlık, iş gücü piyasasındaki durum, siyasi temsil ve medeni haklar gibi alanlarda kadının insan haklarına yönelik birtakım gelişmeler kaydedilmiş olsa da hâlen çeşitli türde ayrımcılıklar söz konusudur. Ancak Türkiye’de kadın haklarına dair en güncel meselelerin İstanbul Sözleşmesi’ne geri dönüş, kadına yönelik şiddet olaylarının önlenmesi ve küçük yaşta evliliklerin önüne geçilmesi olduğu söylenebilir.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun 2022 yılındaki kadın cinayetleri üzerine yayımladığı raporda, 2022 yılında 334 kadının öldürüldüğü, 245 kadının ise şüpheli şekilde ölü bulunduğu belirtilmektedir. Kadınların %50’sinin ise boşanma aşamasında olduğu eşleri tarafından öldürüldüğü kaydedilmektedir. Bu rakam, sene boyunca neredeyse her gün bir kadının cinayete kurban gittiğini ortaya koymaktadır.²⁸

KADINLARI KİM ÖLDÜRDÜ?

2022 yılında işlenen kadın cinayetlerinin failleri çoğunlukla eşlerdir. (Kaynak: Cumhuriyet)

Kadına yönelik şiddet olayları da oldukça sık yaşanmaktadır. Türkiye, %38 oranla kadınların en fazla şiddete maruz kaldığı OECD ülkesidir.²⁹ Kadına yönelik şiddet eylemlerinin giderek artması toplumda ciddi bir huzursuzluk yaratmaktadır. Şiddetin önlenmesine yönelik birçok kampanya düzenlenmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından açıklanan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 2022 Faaliyet Planı bu yönde atılan olumlu bir adım olarak görülse de kadın haklarının korunması, ihlallerin önlenmesi ve şiddet eylemlerinin önüne geçilebilmesi için ciddi yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğu açıktır.

Çatışma ve Kriz Bölgelerindeki Kadınların Durumu

Kadınların ve kız çocuklarının hak ihlaline en fazla maruz kaldığı yerler dünyadaki çatışma ve kriz bölgeleridir. Fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet, taciz, mahremiyet ve güvenlik gibi konular bu bölgelerdeki kadınların başlıca sorunlarıdır. Ayrıca çeşitli sebeplerle göç et-

mek zorunda kalan kadınlar da hem göç yolunda hem de göç ettikleri ülkelerde ve mülteci kamplarında bu türden hak ihlallerine ve şiddet olaylarına maruz kalabilmektedir. Öyle ki her beş kadın mülteci birinin cinsel şiddete maruz kaldığı belirtilmektedir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, dünya üzerindeki yerinden edilmiş 100 milyondan fazla insanın %50'sinden fazlasının kadınlar ve kız çocukları olduğunu kaydetmektedir.³⁰

Dünyada eğitimden mahrum kız çocuklarının %54'ü çatışma ve kriz bölgelerinde yaşamaktadır. Bu oran, 69 milyon kız çocuğunu temsil etmektedir. Çatışma ve krizlerden etkilenen bölgelerdeki kadınların yalnızca %63'ü okuma yazma bilmektedir. Küresel tahminler, çatışma ve kriz bölgelerindeki kadınların ve kızların %70'inden fazlasının şiddete maruz kaldığını göstermektedir.³¹

BM'nin 2021 yılı raporuna göre, çatışma bölgelerinde 3.300'den fazla cinsel şiddet vakası tespit edilmiştir. Bu vakaların da 1.100'den fazlası Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde

vuku bulmuştur.³² Dünya genelindeki önlenebilir anne ölümlerinin %60'ı, çatışma, zorla yerinden edilme ve doğal afetlerin hâkim olduğu kırılğan coğrafyalarda meydana gelmektedir.³³ Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti gibi çatışmalardan etkilenen ülkelerdeki çocuk evlilik oranları dünya ortalamasından üç kat daha fazladır.³⁴

Dünya üzerindeki başlıca çatışma ve kriz bölgeleri olarak kabul edilen Yemen, Suriye, Doğu Türkistan, Afganistan, Arakan, Filistin, Güney Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Etiyopya gibi ülkelerdeki kadınların ortak problemleri, eğitimden mahrum olma, sağlık hizmetlerine erişememe, yaygın fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete maruz kalma, güvenlik ve mahremiyet gibi sorunlardır. Her biri ayrı bir rapor konusu olan bu meselelerin çözümü, söz konusu bölgelerdeki çatışmaların sona ermesiyle ve krizlerin çözüme kavuşturulmasıyla doğru orantılıdır.

Sonuç ve Öneriler

Dünyanın çeşitli bölgelerindeki kadınlar, buldukları bölgenin mevcut siyasi, ekonomik, kültürel ve coğrafi durumuna bağlı olarak farklı şekillerde hak ihlallerine maruz kalmaktadır. Söz konusu hak ihlalleri coğrafyaya göre farklılık gösterse de temelde tüm dünyada kadınlar ciddi hak ihlallerine uğramaktadır. Bu sorunun çözümü için atılması gereken adımlar şu şekilde sıralanabilir:

- Kadın haklarının korunmasına yönelik oluşturulan uluslararası sözleşme-

lerin yaygınlaştırılması, sözleşmeleri kabul eden ülkelerdeki uygulamalarının kontrol edilmesi ve sözleşmeyi ihlal eden ülkelere yönelik yaptırımların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

- Kadınların ve kız çocuklarının eğitimi desteklenmelidir. Bu mesele, küçük yaşta evliliklerin, zorla evliliklerin ve şiddetin önlenmesi ve sosyoekonomik refahın güçlenmesi gibi konular için oldukça önemlidir.
- Kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerin artırılması gerekmektedir.
- Kadınların kendi problemlerini daha iyi ifade edebilmeleri adına siyasi temsil oranları artırılmalıdır.
- Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sona erdirmek için şiddetin daha fazla görüldüğü bölgeler başta olmak üzere, bu yöndeki uluslararası yardımların artırılması gerekmektedir.
- Temel kadın haklarının korunmasında toplumsal bir bütünlük oluşturulması adına erkeklerin de hak ihlalleri ve kısıtlamalara karşı başlatılan kampanyalara katılımları gerekmektedir.

Kadın haklarının korunması ve hak ihlallerinin önlenmesi için gereken tüm adımların hızla atılması, küresel çaptaki kadın haklarının geliştirilmesinde ve hak ihlallerinin önlenmesinde hayati öneme sahiptir.

Sonnotlar

- 1 World Economic Forum, “Global Gender Gap Report”, *Insight Report*, 2022.
- 2 age.
- 3 OHCHR, “The world is failing 130 million girls denied education: UN experts”, 23.01.2023, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/01/world-failing-130-million-girls-denied-education-un-experts> (26.02.2023).
- 4 UNICEF, “Girls’ education”, <https://www.unicef.org/education/girls-education#:~:text=Worldwide%2C%20129%20million%20girls%20are,gender%20parity%20in%20primary%20education> (26.02.2023).
- 5 UN DESA, “The World’s Women 2020: Trends and Statistics”, <https://worlds-women-2020-data-undesa.hub.arcgis.com/pages/health> (26.02.2023).
- 6 age.
- 7 UN DESA, “World’s Women in Numbers”, <https://worlds-women-2020-data-undesa.hub.arcgis.com/> (26.02.2023).
- 8 Wodon, Q., A. Onagoruwa, C. Malé, C. Montenegro, H. Nguyen, and B. de la Brière, “How Large is the Gender Dividend? Measuring Selected Impacts and Costs of Gender Inequality”, 2020, Cost of Gender Inequality Note, World Bank.
- 9 Oxfam, “The True Value of Care Work”, 2022.
- 10 World Bank, “Women, Business and the Law”, 2022. doi:10.1596/978-1-4648-1817-2
- 11 UN Women, “Facts and figures: Women’s leadership and political participation”, <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-political-participation/facts-and-figures> (27.02.2023).
- 12 Inter-Parliamentary Union (IPU), UN Women, “Women in Politics 2021”, <https://www.ipu.org/news/women-in-politics-2021> (27.02.2023).
- 13 IPU, “Global and regional averages of women in national parliaments”, <https://data.ipu.org/women-averages> (27.02.2023).
- 14 UN Women, “Elected seats held by women in deliberative bodies of local government”, 01.01.2022, <https://localgov.unwomen.org/sdg-551b-country-ranking> (27.02.2023).
- 15 UN Women, DESA, “Progress on the Sustainable Development Goals: The gender snapshot 2022”, 2022, <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/09/progress-on-the-sustainable-development-goals-the-gender-snapshot-2022> (28.02.2023).
- 16 IPU, UN Women, “Women in Politics...”.
- 17 World Economic Forum, “Global Gender...”.
- 18 UNCTAD, “Violence Against Women”, *The World’s Women 2015*, <https://unstats.un.org/unsd/gender/chapter6/chapter6.html> (28.02.2023).
- 19 UN Women, “Facts and figures...”.
- 20 World Health Organization, the United Nations Inter-Agency Working Group on Violence Against Women Estimation and Data, 2021.
- 21 UN DESA, “Violence Against Women and the Girl Child”, *The World’s Women 2020: Trends and Statistics*, 2020, <https://worlds-women-2020-data-undesa.hub.arcgis.com/pages/violence-against-women-and-the-girl-child> (01.03.2023).

- 22 UN DESA, The World's Women 2020: Trends and Statistics, 2020, <https://www.un.org/en/desa/world%E2%80%99s-women-2020>
- 23 UN Office on Drugs and Crime (UNODC), UN Women, "Gender-related killings of women and girls (femicide/feminicide): Global estimates of gender-related killings of women and girls in the private sphere in 2021 Improving data to improve responses", 2022.
- 24 UN Women, Türkiye, <https://eca.unwomen.org/en/where-we-are/turkiye> (01.03.2023).
- 25 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İşgücü İstatistikleri, Nisan 2022.
- 26 TBMM, 27. Dönem Milletvekilleri Sandalye Dağılımı, <https://www.tbmm.gov.tr/sandalyedagilimi> (01.03.2023).
- 27 World Economic Forum, "Global Gender Gap Report", *Insight Report*, 2022.
- 28 "Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu açıkladı: Türkiye'de 2022'de 334 kadın öldürüldü", *Cumhuriyet*, 02.01.2023, <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-acikladi-turkiyede-2022de-334-kadin-olduruldu-2017711> (01.03.2023).
- 29 Kaan Eroğuz, "Kadına Yönelik Şiddette Dünya Liderliği", *Türkiye Raporu*, 25.10.2022, <https://turkiyeraporu.com/arastirma/kadina-yonelik-siddette-dunya-liderligi-11275/> (02.03.2023).
- 30 Women for Women International, "5 Facts About What Refugee Women Face", 09.06.2022, <https://www.womenforwomen.org/blogs/5-facts-about-what-refugee-women-face#:~:text=Women%20refugees%20and%20internally%20displaced,trafficked%2C%20or%20forced%20into%20marriage> (02.03.2023).
- 31 Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE), 2021, "Mind the gap: The state of girls' education in crisis and conflict", <https://inee.org/resources/mind-gapstate-girls-education-crisis-and-conflict>
- 32 United Nations, "Conflict-related sexual violence: Report of the Secretary-General", (S/2022/272).
- 33 World Health Organization, "Introducing the WHO technical package on quality of care in fragile, conflict-affected and vulnerable settings", 2021.
- 34 United Nations, "Women and peace and security: Report of the Secretary-General", (S/2022/740), para. 37.